

lezers van  
oote be-  
ar ik dan  
heel veel  
pt) ook al  
scheiding  
kheid; en  
de bewe-  
de Geref.  
mocht ge-  
blad lie-  
wat plomp  
antwoor-  
zieh naast  
mover „De  
erk. Zoo  
van con-  
inzake de  
door een  
nacion-  
eële kwes-  
n worden  
even van  
delijk ver-  
re zelf die  
v. publiek  
neer geeft  
ijn waarde  
ergelijking:  
principiële  
nare men-  
de kwan-  
eit. En op  
het vierde  
onthul-  
nnen ver-  
nij kwalijk  
doen. Als  
aarschuwd  
moet de  
erst laat  
Onze Chris-  
menschen  
ebied de-  
er de din-  
n tegen de  
l te popu-  
en kunnen  
vier naam  
p dit punt  
ar wat ik  
zeggen, dat  
s Vonken-  
s met de  
lf een be-  
tan samen-  
rzoover te  
er „waar-  
nenwerking  
(begrijpelijk  
vraagt,  
soms ook  
van Her-  
die waar-  
oogen —  
kunt eerst  
eren leest:  
t, dan gaat  
9e gebod,  
uw brief.  
een K. S.  
seerd hebt;  
ten van De  
enheid en  
nt uit rede-  
eelt, wat  
t, dan kunt  
„De Rott.”  
armoedelijk  
is en het  
wegen wor-  
n, dat „De  
thoudt, wat  
op kerkelijk  
de „dwaas-  
heeft van  
de wordt  
seeldsprak.  
erder, maar  
i). Ik her-  
te maken  
in waan-  
dijke appo-  
een zeker  
s ten koste  
en persoon,  
steunt het  
te groepen,  
door ze in  
twisten  
concrete  
bevorderen  
te levigheid  
gt geen ce-  
eelden boel  
w eigen ter-  
ement uit  
kerkelijk  
kwestie)

over dat werk in uw z.g. interkerkelijk blad te bekladden als persoon. Dat had niets met uw roeping, noch met mijn aanval te maken.

Vooris ook niets met het christelijk geloof, of de christelijke ethiek.

Of — het had er wel mee te maken. Het ging er tegen in.

Natuurlijk speelt ook de repetitie hier een rol. Dat ik herhaaldelijk terugkom op de in de polemiek betrokken kwesties, scherpert de herinnering op, en geeft aan vergeetachtige naturen den indruk van strijden boven anderen. Dat dit onjuist gezien is, behoeft geen betoog. Op het christelijk erf liggen de dagen van eertijds naast die van vandaag in de oogen van wie geestelijk tracht te zien. De redevoeringen b.v. waarmee de heeren Geelkerken en Wiase de Geref. kerken publiek bestreden hebben, zijn gehandhaafd; dus worden ze nog dagelijks aan de christelijke consciëntie aangedrongen. Hun consciëntie repeteert ze dagelijks, zoo moet ik wel aannemen.

**De H. J. Heida over de (ook door „De Rotterdammer” gestelde) interkerkelijheidsleus.**

In „Geref. Kbl. Maassluis, Schiedam, Vlaardingen etc.”, schrijft de H. J. Heida:

Het is wel aardig, als men propaganda drijft op staatkundig terrein of op maatschappelijk gebied, te zeggen: menschen, wij zijn ruim van hart, wij zijn interkerkelijk omdat leden van onderscheidene kerken zich bij ons krachten ons uitgangspunt en beginsel kunnen aansluiten, maar dan heeft het woordje „interkerkelijk” alleen de betekenis, dat er is variëteit van kerkelijke belijders en daarmee is het tegelijkertijd zinledig geworden.

De kerken als kerken staan daar geheel buiten, tenzij iemand door het intreden in een dergelijk werk of vereeniging iets doelt, waardoor hij zijn belijdenis schendt en het H. Avondmaal, de gemeenschap der kerk zich onwaardig maakt.

Als interkerkelijk moet beteekeken: belijders van verschillende kerken behooren er toe en doen mede, zegt de terminologie niets, want dat kon men van schier alles zeggen en juist daarom beteekeent het niets meer of heeft het nooit iets beteekeend.

Het zou alleen dienst kunnen doen als propaganda-materiaal om de zaak, die men voorstaat erin te krijgen, bij verschillende kerkformaties.

Maar het gebruik van den naam kerk in eenige terminologie, waar toch kerk nog steeds beteekeent „des Heeren Huus”, verbiedt om dezen naam van zijn zin te berooven.

Bij het woord interkerkelijk vergoot men dat men tweeërlei terrein verwaart: men wil eenigszins doen voorkomen, alsof de kerk als instituut er toch ook bij betrokken is, er iets mee te maken heeft, terwijl deze er vaak even weinig mee van doen heeft als met een gemeenschappelijke timmerfabriek of drukkerij.

En nu zegt men misschien: Ja, maar het woordje kerk heeft bij ons de betekenis van lichaam van Christus in den diepst geestelijken zin des Woords!

Welnu zoo, antwoorden wij: Wat wilt gij dan met het woordje „interkerkelijk” aanvangen? Zijn er dan verschillende lichamen van Christus?

Waar zijn die dan te vinden? Of is Christus dan gedeeld? Spreek dan maar liever terstond van „inter-christelijk” en ieder gevoelt, dat uw terminologie ons voert naar een moeras.

Maar, zou men ten slotte kunnen zeggen, interkerkelijk, daarmee willen we zeggen: dat het levende lichaam van Christus niet opgesloten is in de kerk als instituut, maar zich ook eenigszins vrij sterk al naar men wil moet uitleven in de verschijnselen en werkingen, de werkzaamheden op alle levens-terreinen.

Wij antwoorden; noemt gij dat interkerkelijk? dan zijn er zoovele kerkelijke verschijningen of verschijnselen als er Christelijke vereenigingen zijn en zou het gemeenschappelijke daartussen beduiden „intersociaal” of iets dergelijks; maar laat den naam kerk er als wij u beleeft iets mogen verzoeken, buiten.

Haal die niet meer naar beneden als door het woedenspel der tegenstanders reeds is gebeurd.

Dr. Kuiper heeft met machtige onderscheidingen getracht voor vele levenssterreinen een onderscheidene werkingssfeer aan te duiden.

Of hem dat altijd onberispelijk is gelukt, is een geheel andere zaak; daarover zal misschien de een anders denken dan de ander, maar gewis is dit een machtige greep van den grooten Gereformeerden denker geweest, dat hij voor de levenssterreinen en buiten de kerk heeft verwezen naar de kracht der gemeene gratie, gezuiverd en geleid door het licht der bijzondere genade.

Die terreinen te stempelen of met den naam kerkelijk of interkerkelijk brengt slechts verwarring en laat het woordje kerk niet in haar kracht.

Uit naam der kerk als instituut handelt op dat terrein niemand.

Trouwens de kerk heeft in het openbaar haar eigen zaak te doen of moet die ten minste kunnen doen.

En dit met den naam interkerkelijk te verwijzen naar het lichaam van Christus is een beleediging voor dat lichaam des Heeren, want de Heere Jezus heeft niet onderscheidene lichamen, waartussen overeenkomsten kunnen worden gesloten.

Al die terreinen, waarop men wijst, zijn eenvoudig niet-kerkelijk. Zij behooren tot de algemeene openbaring en het algemeene leven, dat God zijn volk heeft geschonken.

Op die verschillende levenssterreinen heeft men de Kerk van Christus te eeren, te eerbiedigen; heeft men ook te zorgen, dat er ten aanzien van de kerk een gezond schriftuurlijke voorstelling bestaat, zal men o.a. ook naar die Kerk van Christus, die haar stem verheft, hebben te luisteren, maar te doen, alsof men op dat terrein handelt op of uit naam der kerk, 't zij als instituut, 't zij als lichaam

van Christus, en dat dan „interkerkelijk” noemt, is eenvoudig een aanmatiging, waarmee men zichzelf een geestelijke eertitel toekent, die alle kerken zet in den hoek der secten en zichzelf stelt op de plaats van de ééne algemeene Christelijke Kerk, waartoe ieder dan gaarne behoort, omdat het zich daarmee sieren wat de belijdenis betreft, geen verantwoordelijkheid medebrengt.

Op staatkundig terrein hebben wij als Gereformeerden voor die partij te kiezen, die het zuiverst het Gereformeerde beginsel vertegenwoordigt.

Niet omdat wij de Kerk als instituut daar willen laten heerschen.

De naam Staatkundig Gereformeerde vindt bij ons daarom geen ingang, wijl een partij, die zich daarmee siera, openlijk naar het herstel der Staatskerk streeft en geweld vraagt voor de kotters, maar liever den naam „Staatkundig Gereformeerde”, dan al het geroep over „interkerkelijk”, waarbij de kerk geen zin meer heeft.

Ook op staatkundig en sociaal terrein hebben wij voor te staan het Gereformeerde levensbeginsel, dat ongetwijfeld tot nog toe in de Anti-Revolutionaire Partij het zuiverst wordt uitgedrukt.

Zij die telkens spreken van interkerkelijk, voegen er dan ook meestal „interconfessioneel” bij, omdat zij daartoe ook gewoonlijk neigen.

Het ware te wenschen geweest, dat de heer Diemer, eer hij zijn blad misbruikte voor een critiek, die volledig buiten zijn bevoegdheid lag — strijd tusschen kerk en kerk in zuiver kerkelijke bladen, eens de kwestie gepeild had, zoals de Heida hier doet.

**„Het Leidensblad” en „De Rotterdammer”.**

Nu „De Rotterdammer” liever verschee copie van onbekende lezers opneemt, dan serieuze nota te nemen van gedrukte copie van bekende menschen, copie die het reeds eerder onder de oogen kreeg, is het goed, hier te citeeren wat „Het Leidensblad” schreef (ik weet den datum niet precies, maar voeg er volledigheidshalve aan toe, dat 't in elk geval vóór of op 17 Sept. j.l. was):

Het is dan ook mogelijk, dat de politieke en sociale acties interkerkelijk blijven, al staan m.i. voor de politieke actie de kansen heel wat ongunstiger.

Maar op de vraag: is een zuiver interkerkelijk standpunt mogelijk in de jeugdbeweging, die bedoelt de vorming harer leden voor kerk, staat en maatschappij, antwoord ik volmondig: neen!

Bij de politieke en sociale acties is het in theorie mogelijk de kerkelijke geschillen te elimineeren, omdat deze acties de belangen van de diverse kerkelijke instituten en de beginselen, die aan de vorming dezer instituten ten grondslag liggen, niet of althans in onbetrekkende mate raken.

Moelijk is het desondanks wel. Ik behoef slechts te herinneren aan de discussie tusschen Dr. K. Schilder in „De Reformatie” en „De Rotterdammer”, in welke discussie ik aan de zijde van eerstgenoemd blad sta. Een ander staaltje van de groote moeilijkheid om interkerkelijk en toch Gereformeerde te zijn, vond ik eveneens in „De Rotterdammer”, waar deze schrijft over de moeilijkheden in de Gereformeerde studentenwereld, in welk artikel het volgende voorkomt:

„Het wordeke „Assen” heeft veel kwaad gedaan en tot veel misverstand aanleiding gegeven. Wie probeert dit te verzwijgen, is niet eerlijk. Intusschen, de feiten van vandaag zijn er en ze zijn verre van bemoeiigend.

De Unie, die van haar oprichting af streng interkerkelijk geweest is, die dat nog is, en dat blijven moet, heeft zich als zoodanig niet over een uitspraak eener bepaalde Kerk uit te laten. Wat hebben de Socii van Hervormden, Chr. Gereformeerden of Darbistischen huize ermee te maken? Al heel weinig!

S.S.R., dat krachtens haar wezen dus het woord „Assen” niet mag uitspreken, is de dupe geworden van deze narigheid.”

Dit is niet interkerkelijk, doch dit is een standpunt, waarin de Gereformeerde Kerk in haar wezen als lichaam van Christus wordt getroffen.

Immers, naar Gereformeerde opvatting, belijdt en formuleert de Kerk de Waarheid Gods. Niet in dien zin, dat ze onfeilbaar zou zijn. Maar wel in dezen zin, dat haar uitspraken, die op de belijdenis betrekking hebben, gezaghebbend zijn, tenzij een beroep op Gods Woord tusschen treedt.

En nu wordt hier door den schrijver in „De Rotterdammer” uitgesproken, dat de interpretatie, door de Kerk, dat is door het lichaam van Christus, van een vitaal punt der belijdenis gegeven, door een Gereformeerde organisatie als zoodanig zelfs niet genoemd mag worden, daar ze anders de „dupe” wordt van deze „narigheid”.

Zulk schrijven gaat uit van de volkomen negatie van het karakter der Kerk als „pilaar en vastigheid der Waarheid” en is dan ook niet interkerkelijk, doch contra-Gereformeerde.

Inderdaad, het staat met het begrip interkerkelijk veelal als met het begrip „neutraal”.

Er is een zône waar men neutraal kan zijn, er is ook een zône waar men interkerkelijk kan zijn.

Maar bij de principiële vorming van jonge menschen is het een zoowel als het ander een onmogelijkheid.

Wie uitspreekt, dat hij „neutraal” kan opvoeden, die schendt daardoor reeds de neutraliteit, omdat het Gereformeerde beginsel een neutrale opvoeding uitsluit en tot eisch stelt positief Christelijke opvoeding.

Wie uitspreekt, dat hij in „interkerkelijke” organisatie de jeugd kan opvoeden tot welbewuste en weloverwogen leden der Kerk, die schendt daarmee reeds het begrip interkerkelijk, omdat het Gereformeerde beginsel eischt, dat we de jeugd zullen opvoeden tot een welbewuste keuze.

Dit artikel was van den heer Grashoff. Ik spatieerde hier en daar.

Ik herhaal, wat ik reeds eerder in „De Bazuin” opmerkte:

De woorden van „De Rott.” over de kwestie Assen laten m.i. duidelijk zien, dat de „interkerkelijkheid” niet altijd is, wat men er onder verstaat: zóó toegepast is ze noch een deugd (want ze is niet positief) noch brengt ze winst (want haar wachtwoord is — althans in de vermaning tot anderen — le profonds silence, zoodra de kerk iets zegt). Consequentie is: geef aan alle christelijke acties en actie-leiders het vrije woord, maar laat de kerk alle deuren dicht doen, als ze wat heeft: zij spreke catacombaal.

Van dergelijke begrafenisdiensten zegge de kerk: dank u wel. Wil men een studentengeneratie kweken, die de moeder der geloovigen den mond stopt in naam van het recht der geloovigen, dan heeft men haar een principiële kwaden dienst gedaan. Aan de waarheid Gods wordt ieder gemeten, onverschillig of een dienstbode profeteert, of de kerk, of „De Rotterdammer”.

Dat ik hierop terugkom, is om „De Rotterdammer” te bewegen tot wat meer mannelijkheid: op zulke publieke dingen antwoorden is dapperder dan briefjes van verkeerdelijk ingelichte naamloze lezers op te nemen.

**Kamper Promotierecht: spreken of zwijgen?**

Dr. J. H. Rietberg zegt in „De Wachter”:

Men meent, dat het persdebat over het doctoraat met eenige hartstochtelijkheid gevoerd zal worden, en dat daardoor de publieke bespreking vóór de Synode meer kwaad dan goed zal doen. Zóó oordeelt prof. Grosheide in het „Noord-Hollandsch Kerkblad”.

‘t Spijt me wel, maar ik kan het hiermee niet eens zijn.

‘t Begrijp werkelijk niet waarom deze zaak, bij besprekingen in onze pers, zou moeten worden uitgeschakeld. Bij het diamanten feest onzer Theol. School mocht er ook al niet over gesproken worden, en als wij er straks in de pers ook over moeten zwijgen, wanneer is het dan de tijd om er wel over te handelen?

Over andere rapporten mag wel gesproken worden, waarom dan over dat ééne niet? Wel b.v. over het rapport inzake de belijdenis, maar niet over het promotierecht?

Prof. Grosheide zegt: zulk een debat kan weer de kant uitgaan van een „perspolemie”, zoals we vroeger wel hebben gehad. Daar is onze Theol. School niet mee gebaat. En daar zijn onze kerken niet mee gebaat. Natuurlijk, een verkeerde perspolemie wensch ik evenmin. Maar dat hangt toch zeker voor een groot deel af van de wijze waarop men polemiseert? En dat onze School en onze Kerken er niet mee gebaat zouden zijn, is nog de groote vraag. Als de zaak broederlijk in de pers behandeld wordt, en als dan blijken zou, dat er eigenlijk principiële niets tegen, maar alles vóór is, om aan de School der kerken het promotierecht te laten uitoefenen, dan is onze School daarmee óók gebaat. En we behoeven hierbij elkander niet te prikkelen. We kunnen eerlijk elkanders argumenten bezien. We moeten eindelijk toch in onze Kerken over deze zaak tot klaarheid, en kon het zijn, tot overeenstemming komen.

Even later, sprekende over de andere rapporten:

Die worden allen opgesteld door bekwaame mannen, die het vertrouwen hebben van onze kerken. En ze gaan óók in den regel over meer of minder gewichtige onderwerpen, die reeds eerder besproken zijn. Daarbij kan de perspolemie ook ternauwernood nieuws brengen. Daarover zou dan toch ook in onze kerkelijke pers ‘t besta gezwoegen kunnen worden.

Maar over sommige rapporten, b.v. over het belijdenis-rapport zal, volgens ‘t oordeel van prof. Grosheide, zeker geschreven moeten worden. En wéér kom ik tot de vraag: waarom dan niet over het promotierecht? Kunnen wij dan wel het belijdenis-rapport in broederlijken toon behandelen, en ‘t promotierecht niet?

Ten slotte:

‘t Bevreemdt me, dat juist voor het promotierecht een uitzondering moet gemaakt worden.

Inderdaad, hoe gaarne ik prof. Grosheide, en ook prof. Hepp, terwille ben, in dit geval kan ik het niet.

Zoo spoedig we inzage krijgen van het rapport, zal er in ons blad over geschreven worden. Wie van ons het doen zal, weet ik nog niet. ‘k Weet wel, dat het in broederlijken toon zal behandeld worden.

Maar — erover zwijgen kunnen wij niet!

K. S.

## BOEKBESPREKING

„Geestelijke Wadom”, door Dr. J. J. Knap Czn.  
Kampen — N.V. Uitgevers-Mij. J. H. Kok. 1929.

Knap verdiept zich. Wie het nog niet wist, ziet het in deze beschouwingen.

Het oratorische valt meer en meer weg. Het eenvoudige geestelijke leven is aan het woord. Hier wordt geboden gezonde zielsontleding naar de Schrift.

HEPP.

Reeds te lang wachten eenige uitgaven van den Zendingstudieraad op aankondiging. Wij noemen allereerst „De Boodschap van Jeruzalem”; eerst verscheen deze met een inleiding van dr. B. M. Schnurman en dr. H. Kraemer, maar nu is alle toelichting enz. weggelaten, en de Boodschap spreekt voor zichzelf. Deze uitgave juichen wij van harte toe; een ieder kan zich nu de Boodschap voor 25 ct. aanschaffen.